

Asia: VN/2588/2024

Lausuntopyyntö: Arviomuistio kansallisen julkisten hankintojen tietovarannon perustamisesta ja ostolaskutietojen julkaisemisesta

Yleistä

Ovatko arviomuistion nykytilan kuvausta koskevat osiot oikeansuuntaisia ja riittävän kattavia? Olisiko nykytilan kuvausta syytä täydentää joillain näkökulmilla tai tarpeellisilla tiedoilla?

Arviomuistio käsittää todella laajan kokonaisuuden ja valtavan tietomäärän siirron valtion virastoilta, kunnilta, kuntayhtymiltä yms. valtionkonttorille. Mekanismit tiedonsiirtoon puuttuvat osalta tulevista tietojen lähetysvelvollisista kokonaan. Vastaanottajataholta Valtionkonttorilta puuttuu järjestelmä ja kyky vastaanottaa tuo tietomäärä.

Huomautettava on, että hallitusohjelmassa on erikseen esitetty, että kunnille ei tulisi kustannuksia kasvattavia lisätehtäviä. Tämän tietovarannon kerääminen nimenomaan lisää kuntien työmäärää niin palvelujen ostojen kustannuksia kuin henkilöstökuluja. Näin esitettynä tietovarannon perustaminen on ristiriidassa hallitusohjelman peruseriaatteiden kanssa.

Ovatko arviomuistioissa esitetyt toimenpiteet vaikutuksineen oikeansuuntaisia? Olisiko toimenpiteitä syytä täydentää joillakin näkökulmilla jatkovalmistelussa?

Tavoite on muistiossa todella korkealla, siinä haetaan erittäin positiiviselta kuulostavia asioita. Saavutetaanko ne ja saavutetaanko niiden kautta asetetut taloudelliset tavoitteet?

Kun hankintalaki aikoinaan Suomen liittyessä Euroopan Unioniin säädettiin, muuttuivat julkiset hankinnat täysin. Hankintalakia on täsmennetty ja muutettu useita kertoja ja myös tässä yhteydessä hankintalakia muutettaisiin entistä tarkemmin sääteleväksi ja velvoittavammaksi. Muistiossa esitetyn tietovarannon vaativa työmäärä ja tietomäärä tulee olemaan merkittävä ponnistus sekä kustannus. Hankintalaki säädettiin aikoinaan selvästi alemmalle tasolle kuin EU -direktiivi. Nyt sääntely menee EU -lainsäädäntöä entisestään huomattavasti tarkemmaksi ja velvoittavammaksi. Tiedolla johtamista esitetään tehtävän tällä tietovarannolla yli hankintayksikkörajojen, yli hallintoyksikkörajojen hankintadataan ja ostolaskudataan perustuen.

Hankintatietovarannon soveltamisala ja säädösympäristö

Onko hankintatietovarannon perustamisen ja ylläpidon edellyttämät sääntelytarpeet tunnistettu kattavasti?

Tarpeet on tunnistettu laajasti ja osin myös mekanismit, miten tietovarannon kaipaamia tietoja kertyy eri järjestelmiin, mm. Hilmaan. Hilma olisi luonnollinen kanava, jota kautta hankintojen tiedot siirtyisivät eteenpäin tietovarantoon. Ostolaskudatan osalta tilanne on toinen, olisikin syytä harkita, onko ostolaskudata todella tarpeellinen tieto. Jos tarkastellaan hankintojen suuruutta ja niiden merkitystä, niin suurimmat kilpailutetut hankinnat vastaavat suurimmasta osasta julkisten varojen käytöstä ostoihin. Näissä hankinnoissa kilpailulla saadaan eniten etuja. Kynnysarvon alle jäävät hankinnat ja niiden ostolaskudata ei koko maan mittakaavassa ole välttämättä järkevää tai kustannustehokasta seurattavaa.

Onko sellaisia hankintayksiköitä tai hankintoja, jotka erityisesti tulisi rajata tulevan hankintatietovarantoa koskevan sääntelyn ulkopuolelle tai toisaalta sisällyttää siihen?

Hankintatietovarannon ulkopuolelle tulisi jättää osa erityisalojen hankinnoista (mm. vesihuolto) sekä kansallista ja alueellista turvallisuutta koskevat hankinnat. Tietovarannon ulkopuolelle tulisi jättää myös suurin osa kunnista tai harkita kuntien osalta vain EU -kynnysarvon ylittävien hankintojen ilmoittamista tietovarantoon. Pienten kuntien yhteenlasketut alle EU- kynnysarvon jäävät hankinnat eivät välttämättä ole kokonaistaloudellisesti merkittäviä koko Suomen taloutta ajatellen.

Muistiossa käy selvästi ilmi valtionhallinnon yhteneväiset järjestelmät ja palvelukeskusmallin hyödyntäminen. Kuntakentässä erilaisia järjestelmiä, erilaisia prosesseja on kymmeniä, jopa satoja. Näiden kautta tietojen siirto tietovarantoon ei ole aikataulullisesti tai taloudellisesti helppoa. Saavutettavaa kustannushyötyä ja vastassa oleva työmäärä ei kunnille ei ole arvioitu realistisesti muistiossa. Tavoitteet ovat hyvät, mutta hinta todella kallis.

Sisältävätkö hankintayksiköiden ostolaskutiedot henkilötietoja siinä määrin, että niiden käsittely saattaisi aiheuttaa EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa tarkoitetun korkean riskin? Jos kyllä, yksilöi, millaisia henkilötietoja tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja hankintadata voi sisältää.

Laskutustiedoissa on henkilöiden nimiä, henkilötunnuksia, y-tunnuksia, nämä ylittävät arviomuiston perustelut. Direktiivin mukaisesti henkilötietojen (myös nimitiedot) kerääminen perusteetta ei ole sallittua.

Mille organisaatioille tulisi säätää oikeus saada omien tehtäviensä kannalta välttämättömät tiedot hankintatietovarannosta salassapitosäännösten estämättä?

Salassapitosäädökset perustuvat lainsäädäntöön ja niistä poikkeaminen vaatii lakimuutoksia tai ainakin lainsäädännöllistä arviointia. Järjestelmän vaatimukset muuttuvat ratkaisevasti, jos salassa pidettävää tietoa aletaan toimittamaan hankintatietovarantoon. Tällä tiedolla on varautumisen

kannalta erityisesti merkitystä kansalliselle turvallisuudelle. Jos tietovarannolla tavoitellaan avoimuutta - ei salassa pidettävien tietojen keräämiselle ole tarvetta.

Hankintatietovarannon tietosisällöt

Puuttuuko hankintatietovarantoon kerättävien tietojen listauksesta joitakin olennaisia tietosisältöjä?

Laajuus on kattava ja ylimitoitettu. Tietosisältö on osin niin yksilöivää, laajaa ja osin jopa vaikeasti yhteen paikkaan järkevästi edes yhdessä kunnassa kerättävää, että sen tarpeellisuutta olisi todella harkittava. Tulisi selvittää, olisiko riittävä hankintatieto saatavissa esimerkiksi Hilman kautta. Ehdotuksessa on kirjoitettu, että uudenlaisten tai korvaavien lomakkeiden käyttöönotto ei lisäisi merkittävästi työmäärää. Jos tarkastelee Valtionkonttorille tehtävää nykyistä taloustietojen raportointia ja siihen liittyvää työmäärää kunnissa, on asia aivan toisin. Käytännössä pienet muutokset lomakkeissa, rakenteissa ja kenttien sisältövaatimuksissa lisäävät merkittävästi työmäärää. Yksi muutos vaatii kuntakentässä sadoilta kunnilta työpanosta ja järjestelmätoimittajilta lisätöitä. Käytäntö on osoittanut, että kunnille jo talousraportoinnista on tullut huomattavasti lisätöitä, kaikissa kunnissa ei ole käytössä hankintajärjestelmiä vaan kynnsarvon ylittävät hankinnat ilmoitetaan suoraan Hilmaan. Myös Hilmaan on kehitetty itsenäisenä hankintajärjestelmänä toimivaksi, joten sen käyttöä tulisi kehittää ja tukea entisestään.

Esitetyt toimintatavan muutokset tulevat kunnille ja kuntayhtymille hyvin kalliiksi, käsittääksemme mitään korvausta tästä työmäärästä tai kustannusten kasvamisesta kunnille ei ole edes suunniteltu. Tarjousten lähettäminen ja kokoaminen hankintatietovarantoon ei ole yksinkertaista, tarjoukset vaihtelevat muutaman rivin tarjouksesta tuhansien sivujen dokumentaatioon. Hilman mahdollistaessa sähköiset tarjoukset suoraan Hilman kautta, tarjoukset ovat jo tätä kautta saatavissa tai ainakin osa tarjouksen aineistosta on saatavissa tietovarantoon. Tarjoukset sisältävät liikesalaisuuksia ja niiltä osin voi olla työlästä erottaa liikesalaisuuksia sisältävät osiot tarjouksesta. Menettelytapana voisi olla vain julkista tietoa sisältävän tarjouksen lähettämisen Hilman kautta.

Puuttuuko toimenpiteistä jokin tietosisältöjä ja niiden hyödynnettävyyttä parantava toimenpide?

Raportointi ja tiedonsiirtotarve, mitä mietinnössä on esitetty, ohjaa kuntien ostolaskuprosessia osaksi hankintajärjestelmien kanssa toimivaa kokonaisprosessia. Tästä kokonaisprosessista voitaisiin ammentaa mietinnössä esitetty tietosisältö. Muuramen kunta ei voi puoltaa kustannuksia merkittävästi lisääviä toimia useiden kuntien kamppaillessa jo nykyisinkin talouden tasapainottamisohjelmien kanssa. Kokonaisuutena tavoite on ymmärrettävä, mutta pienten ja keskisuurien kuntien hyöty tässä prosessissa on täysin marginaalinen, kustannukset puolestaan suhteettoman suuret. Datan väärinkäyttö voi jopa johtaa markkinoiden yksipuolistumiseen ja hankintahintojen nousuun, kun paikallinen PK -yrittäjyys jää suurten toimijoiden jalkoihin, joilla on mahdollista aktiiviselle hinnoittelulla alkuvaiheessa siirtää tuotto-odotuksensa tulevaisuuteen.

Seurataanko hankintayksikkösi hankintasopimusten käyttöä sopimuskauden aikana sopimusjärjestelmän avulla tai muutoin? Onko sopimustietojen keräämiselle esitettävä alustava siirtymäaika riittävä?

Muuramen kunnassa sopimushallinta toteutetaan asianhallintajärjestelmässä.

Suurin osa työstä tulee uudistuksessa kunnille. Esitetty aikataulu on kunnalle liian lyhyt. Pelkona aikataulussa on myös se, että vastaanottava järjestelmä ei ole lopullisessa muodossaan, jolloin kunnat alkavat muokata omia järjestelmiään ja rajapintojaan muuttuvaa kohdejärjestelmää varten. Huomautettava on, että hallitusohjelmassa on erikseen esitetty, että kunnille ei tulisi kustannuksia kasvattavia lisätehtäviä. Tämän tietovarannon kerääminen nimenomaan lisää kuntien työmäärää niin palvelujen ostojen kustannuksia kuin henkilöstökuluja. Näin esitettynä tietovarannon perustaminen on ristiriidassa hallitusohjelman peruseriaatteiden kanssa.

Näettekö estettä kerätä rakenteisena datana tarjousten vertailuperusteita ja vertailuhintoja/laatupisteitä koskevia tietoja?

Tämä muutos voitaisiin toteuttaa Hilmaan rakenteena, hankintajärjestelmät eivät ole rakenteeltaan samalaisia ja rakenteen valinta voi suosia myös joitain toimijoita (järjestelmätoimittajia). Tietojen siirto vaatisi yhdyspintaa kilpailutusjärjestelmään ja tämä nostaa kuntien kustannuksia sekä lisää järjestelmätoimittajien työmäärää. Järjestelmätoimittajat veloittavat samasta työstä jokaista asiakaskuntaa erikseen. Muuramen kunta ei katso tämän tyyppisten vaatimusten tuoman hyödyn olevan lisäkustannusten arvoisia.

Leponiemi Tanja
Muuramen kunta